

ЗОВНІШНЬОТОРГОВІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ В СПІВРОБІТНИЦТВІ З КРАЇНАМИ ЄВРОПИ

У статті досліджено відносини між Україною та країнами Європи у зовнішньоторговельній діяльності, а також обґрунтовано перспективи їх співробітництва.

The article analyzes the relations between Ukraine and European countries in foreign trade, and grounded perspectives of their cooperation.

Стратегічна програма розвитку зовнішньоекономічних відносин України повинна базуватися на забезпеченні її суверенітету у світогосподарських зв'язках, гарантуванні її національної зовнішньоекономічної безпеки. Уся сукупність зовнішньоекономічних зв'язків повинна ґрунтуватися на взаємовигідному обміні, міжнародному поділі й кооперації праці. Взаємодія зі світовим господарством повинна опиратися на комплексну, гнучку і динамічну державну зовнішньоекономічну політику, в основі якої – максимальна господарська свобода виробників, експортерів товарів і послуг.

Серед пріоритетів у розвитку експортного сектору необхідно виокремити, в першу чергу, високотехнологічні, наукомісткі галузі машинобудування, порошкову металургію, надтверді матеріали, кераміку, електрозварювальне виробництво. Техніка і технологія в цих та інших галузях досягають світового рівня, що значно полегшує проблему пошуку й освоєння власної ніші на світових товарних ринках.

Другу групу пріоритетних галузей може скласти агропромисловий комплекс, який спрямований, у першу чергу, на країни СНД і партнерів із країн, що розвиваються.

Патентно-ліцензійна торгівля, ноу-хау, інжиніринг, різноманітні послуги, особливо туризм, можуть стати третім напрямком при формуванні експортного сектору України. За умови створення належної виробничої, соціальної і зовнішньоекономічної інфраструктури Україна може приєднуватися до найбільш динамічних і вигідних позицій світової торгівлі.

Четвертий пріоритетний блок експортного сектору формують видобувна і металургійна галузі промисловості. Кольорові метали, уран, вугілля, сталь і прокат користуються постійним попитом на світових ринках і спроможні при кардинальній реконструкції металургійних заводів, рудників і шахт підсилити експортний потенціал України.

Зокрема, важливим є експортний потенціал чорної металургії. У наш час Україна не тільки входить до першої п'ятірки країн – виробників сталі, але й виробляє її більше за всіх на душу населення. Потужна металургійна база, очевидно буде залишатися однією з головних складових експортного сектору України, надаючи можливість реалізувати на світовому ринку наявні переваги кваліфікованої, відносно дешевої робочої сили, власних природних ресурсів, розміщення виробництва, ефект масштабу, ліквідувати технологічний розрив у торгівлі з розвинутими країнами.

П'ятий пріоритетний напрямок пов'язаний із надзвичайно вигідним географічним положенням України. Транзитні перевезення вантажів, нафти, газу з євразійської частини на захід і з півночі на південь Європи і далі на Близький Схід аж до Африканського континенту можуть перетворитися на важливий канал валютних надходжень, що вимагає серйозних структурних перетворень у транспортній сфері, щоб підняти її до рівня світових стандартів [1, 25].

Серйозною передумовою виходу України на світові ринки є забезпечення внутрішньоекономічної стабільності (фінансової, бюджетної, цінової та ін.). Як показує досвід «старих» і «нових» індустріальних країн, в умовах демонетизації золота головною гарантією введення і підтримки валютної конвертованості є товарна конвертованість. Тільки за наявності потужного і всезростаючого потоку на світові ринки конкурентоспроможних товарів і послуг, що користуються постійним попитом, буде і відповідний попит на національну валюту, а значить і її конвертованість у валюти інших держав. Золотовалютні резерви відіграють допоміжну роль як чинник стабілізації національної валюти і регулювання її поточного курсу.

Серед пріоритетів державної імпортової політики на першому місці є ввезення сучасних технологій, ноу-хау, інжинірингових послуг. Доцільною була б розробка державної програми технологічної модернізації виробництва на базі закордонних технологій із зазначенням джерел фінансування (внутрішніх і зовнішніх) та виділенням головних галузей економіки, що є визначальними в системі науково-технічного прогресу [4,83].

Активізація закордонної підприємницької діяльності і створення розгалуженої системи зовнішньоекономічного менеджменту також сприяють активізації зовнішньоекономічних потоків. Ключовою ланкою зовнішньоекономічної стратегії є податкова, депозитна, цінова, кредитна, фінансова і валютна політика.

З огляду на досвід закордонних країн у стимулюванні експортних галузей, доцільно було б експортно орієнтованим виробництвам компенсувати податок на додану вартість при перетині товарами митних кордонів України, а також впровадити пільгові умови кредитування інвестиційних програм і проектів. Цінова політика вже зараз має орієнтуватися на зближення внутрішніх і світових цін, депозитна – на світові грошові ринки.

Дану тематику статті досліджували такі учені, як В. Власов, А. Гріценко, С. Сиденко, А. Барановський, С. Чужіков, С. Феофілов, А. Філіппенко, Г. Друзенко, А. Дергачев, Б. Губський, В. Апопій О. Шнирков та ін. У своїх роботах автори досліджували проблеми, перспективи і напрямки розвитку зовнішньоторговельних відносин України і Європи.

Метою даної статті є дослідження відносин між Україною та країнами Європи у зовнішньоторговельній діяльності, а також визначення їх подальших перспектив співробітництва.

Зовнішньоекономічна стратегія передбачає вибір географічного середовища, в якому найбільш органічно досягається реалізація економічних інтересів. Найкращим економічним регіоном для України є європейський. Територіальна спільність, наявність зручних транспортних комунікацій, майже однакові історичні і духовні традиції, близькі рівні економічного і науково-технічного розвитку роблять його головним на цьому етапі формування і диверсифікації зовнішньоекономічних

зв'язків України. На двосторонні зв'язки з окремими країнами Європи необхідні значно сильніші стимули з боку держави. Необхідно також наполегливіше шукати шлях до розвитку багатостороннього співробітництва з Європейським Союзом.

На сьогоднішній день ЄС, який складається з 27 країн – одне з найбільших торгуючих об'єднань країн і торговельних партнерів України. Україна і ЄС зацікавлені в підтримці і розвитку відкритих торговельних відносин. Отже, це питання є актуальним, адже Україна прагне вступити до ЄС та стати вигідним експортером для об'єднання.

Згідно з даними Державного комітету статистики України за 2011 рік, частка експорту в країни СНД і країни ЄС з України знаходяться практично на одному рівні, а ось частка імпорту з країн СНД (51,6%) більша, ніж з країн ЄС (27,9%) майже в два рази, тобто ЄС є другим за величиною торговельним партнером України [6].

Особливістю сучасних зовнішньоторговельних угод України з країнами ЄС є їх коротко- і середньостроковий характер. Ліквідація державної монополії на здійснення зовнішньоекономічних операцій і надмірна лібералізація зовнішньої торгівлі призвели до протиріч між загальнодержавними інтересами і цілями окремих суб'єктів господарювання.

Все це сприяло процвітанню тіньового бізнесу, про що свідчать розбіжності в даних торговельної статистики України і Євростату, незацікавленість приватних підприємців в довгострокових торговельних контрактах, експорту стратегічної сировини, демпінгу, внаслідок чого, країна несла фінансові втрати. Для торгівлі України з ЄС характерною є концентрація на обмеженій кількості торговельних партнерів [7].

В цілому ринок ЄС має досить ліберальний торговельний режим, що характеризується невисоким рівнем середнього імпортного тарифу і чималою часткою імпорту без стягнення митного збору, що посилюється дією Генеральної системи преференцій, якою може (хоч і обмежено) користуватися Україна.

На сьогоднішній день перспективним питанням співпраці ЄС і України є створення зони вільної торгівлі. Основними перевагами якої є:

- доступ українських виробників на європейський ринок;
- зростання експорту на 10% за 5 років;
- залучення інвестицій у виробничу сферу;
- внаслідок скорочення вартості капіталу і збільшення його припливу, добробут населення додатково може зрости на 5%.

Проте у разі підписання угоди в пропонованому ЄС вигляді, погіршиться торговельне сальдо України, що приблизно на 1% зменшить зростання українського ВВП [3,17].

Але, незважаючи на позитивні моменти, одним з проблемних питань залишається торгівля аграрною продукцією. ЄС встановлює жорсткі квоти на ввезення пшениці, ячменю, м'яса та інших сільськогосподарських продуктів, а це важлива складова експорту, яка може частково компенсувати негативне сальдо торговельного балансу між ЄС і Україною.

Зовнішню торгівлю України з країнами Євросоюзу з негативним сальдо, що збільшується, і структурою експорту (переважання сировинних товарів), що погіршується, можна розглядати лише як чинник в її економічній стратегії. Тому прогноз обсягів експорту та імпорту є одним з важливих етапів для створення зовнішньоекономічної стратегії України.

Необхідно виділити наступні напрямки подальшої торговельно-економічної співпраці України з країнами ЄС:

- просування української продукції на міжнародні ринки і поєднання ринкових принципів управління з державним, спрощення експортного контролю;
- створення єдиного правового законодавства і стандартів зовнішньоторговельної діяльності між ЄС і Україною. Результатом даного процесу стане зменшення кількості бар'єрів у взаємній торгівлі, приплив іноземних інвестицій і економічне зростання;
- перехід зовнішньоекономічних зв'язків з коротко- і середньострокових на довгострокову основу;
- участь України в економічних і науково-технологічних програмах ЄС;

– зміна пріоритетів торговельно-економічних стосунків, заснованих на сировинних початках, на науково-технічні і виробничі, на підвищення конкурентоспроможності виробництв АПК [2,94].

Щодо інших країн Європи, окрім ЄС, Україна тісно співпрацює та має наміри створити зону вільної торгівлі з Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ), до складу якої входять Швейцарія, Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн, відображені у Декларації Україна – ЄАВТ (19 червня 2000 року, м. Женева). За результатами переговорного процесу 24 червня 2010 року під час Міністерської конференції ЄАВТ у м. Рейк'явік (Ісландія) Міністром закордонних справ України підписано Угоду про вільну торгівлю між Україною та ЄАВТ [8].

Укладення зазначеної Угоди відповідає пріоритетам України стосовно інтеграції до європейського економічного простору, який об'єднує ринки 27 держав – членів ЄС та 3 держав – членів ЄАВТ у спільний ринок обсягом близько 490 млн. споживачів. Положення укладеної Угоди відповідають нормам системи Угод СОТ і зобов'язанням Сторін в рамках цієї міжнародної організації та передбачають поглиблення торговельно-економічного співробітництва, зокрема це стосується торгівлі товарами (промисловими, сільськогосподарськими, рибою та морською продукцією), торгівлі послугами, захист прав інтелектуальної власності, державні закупівлі тощо.

Головна мета угоди полягає у збільшенні обсягів товарообігу між Україною та державами – членами ЄАВТ; диверсифікації експорту українських виробників; залученню прямих іноземних інвестицій в економіку України з держав – членів ЄАВТ, які є одними з найбільших експортерів капіталу у світі.

Водночас, з огляду на різний ступінь економічного та соціального розвитку України та країн-членів ЄАВТ Сторони застосовуватимуть принцип асиметричності зобов'язань Сторін, що дозволить нашій державі адаптувати торгівлю з країнами-членами ЄАВТ до умов вільної торгівлі.

За результатами переговорів створено передумови для забезпечення ринку України рибою та морепродуктами, що становить особливий інтерес як для ЄАВТ, так і для України з огляду на зростання світового попиту на рибні та морські

ресурси та тенденцію скорочення їх пропозиції на світовому ринку, а також на необхідність забезпечення українських переробних підприємств якісною сировиною.

Сторони узгодили правила визначення походження на основі норм Протоколу Euro-Med, який використовується в рамках Євро-Середземноморського партнерства у торгівлі ЄС та ЄАВТ з низкою середземноморських країн, зокрема, Туреччиною, Єгиптом, Ізраїлем, Сирією, Тунісом, Алжиром, Йорданією, Ліваном, Марокко та Палестинською Автономією.

Позиції Сторін щодо лібералізації торгівлі послугами співпали. Вони полягають у необхідності максимальної лібералізації доступу до цього ринку – не виключати будь-яку галузь або спосіб постачання.

Сторони підтвердили свою взаємну зацікавленість у створенні найсприятливіших умов для розвитку співробітництва в інвестиційній сфері з огляду на спільні інтереси, зокрема, країни-члени ЄАВТ займають провідні позиції у світі за обсягами прямих іноземних інвестицій, яких потребує економіка України.

Забезпечення високого рівня захисту прав інтелектуальної власності – це ще одна сфера, де інтереси Сторін співпали. Сторони погодились закріпити в майбутній Угоді найвищі стандарти захисту прав інтелектуальної власності, таким чином поглибивши існуючі зобов'язання Сторін в рамках Угоди СОТ з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРИПС). Метою Сторін є ефективний захист та реалізація прав інтелектуальної власності, що є сприятливими для торгівлі та інвестицій [5,143].

Сторони погодились з необхідністю створення в рамках Угоди про вільну торгівлю Спільного комітету Україна – ЄАВТ, основним завданням якого буде нагляд за виконанням та дією Угоди, проведення консультацій з метою вирішення актуальних питань співробітництва, підготовка рекомендації щодо внесення змін до Угоди та вирішення інших питань торговельно-економічного співробітництва. Сторони також узгодили процедури, які сприятимуть вирішенню спорів шляхом проведення консультацій та прийняттям Спільною Комісією відповідних рішень.

Як відомо, за даними Державної служби статистики, за підсумками 2010 року Україна мала негативне сальдо двосторонньої торгівлі товарами з усіма членами ЄАВТ.

Найбільший товарообіг був зі Швейцарією (експорт – \$472,2 млн., імпорт – \$508,2 млн.) і Норвегією (відповідно \$84,1 млн. і \$261,2 млн.), набагато менший – з Ісландією (\$0,1 млн.; \$51,9) і Ліхтенштейном (\$0,1 млн.; \$1,4 млн.) [6].

Отже, можна зробити висновок, що дані напрямки розвитку зовнішньоторговельних відносин України з країнами Європи можуть бути реалізовані лише при розробці відповідного міжнародним вимогам і стандартам законодавства, при створенні єдиної документації, пов'язаної зі здійсненням міжнародних операцій і контролем за ними, надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності консультацій з приводу здійснення експортно-імпортних операцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладков И.С. Мировая экономика и международные экономические отношения. – М., 2003. – 350 с.
2. Гладський О. Основні умови та фактори здійснення євроінтеграційного вибору України / О. Гладський // Вісник НАДУ при Президентіві України. – 2005. – № 3. – С. 94-101.
3. Пасічна О.Ю. Структурній підхід до формування до зовнішньоекономічної стратегії держави в умовах глобалізації / О.Ю. Пасічна // Світове господарство і міжнародні економічні відносини. – 2009. – №3. – С.17-27.
4. Пельтек Л.В. Формування механізму державного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю в регіоні / Л.В. Пельтек // Економіка та держава. – 2009. – №4. – С.83-86.
5. Сіденко В.Р. Потенціал економічного розвитку України в контексті європейської інтеграції / В.Р. Сіденко // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 143-150.
6. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. CIS-EU – trade in goods [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
[http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/CIS–
EU_trade_in_goods](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/CIS–EU_trade_in_goods)

8. International statistical cooperation – European Neighbourhood Policy
[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
[http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/International_statistical
cooperation–_European_Neighbourhood_Policy](http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/International_statistical_cooperation_–_European_Neighbourhood_Policy)

Virkovs'ka Anastasiya

**FOREIGN TRADE PRIORITIES OF UKRAINE IN COOPERATION WITH
EUROPEAN COUNTRIES**

Вірковська Анастасія Андріївна, аспірант кафедри міжнародних фінансів
Тернопільського національного економічного університету.